

**AŞIQ ƏLƏSGƏR YARADICILIĞININ QAZAX AŞIQ
MÜHİTİNƏ TƏSİRİ**

**ASHUG ALASGAR'S INFLUENCE TO GAZAKH ASHUG
ENVIRONMENT**

**ВЛИЯНИЕ АШУГА АЛЕСКЕРА НА ГАЗАХСКУЮ
АШУГСКУЮ СРЕДУ**

İlhamə Cəlal qızı QƏSƏBOVA
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
AMEA Folklor İnstitutu
ilhame92@mail.ru

Summary

The main way to investigate ashug literature and discover its multifaceted activity and rich repertoire is to pay special attention to the regional-cultural and social peculiarities of this art.

The regional and local environment, the individual research of different masters is a necessary condition for the perfect study of the ethnic cultural system of Azerbaijani Turks as a whole. One of the unique and giant figures of Azerbaijani ashug art, master ashug Alasgar is considered a symbol of ashug art. Ashug Alasgar is the main bearer of the right of Azerbaijan to become an art passport for all periods of ashug art. Today the anniversary of Ashug Alasgar, one of our ashugs with high features, is celebrated. It is for this reason that the President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev, guided by paragraph 32 of Article 109.1 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan, signed an order on February 18, 2021 to celebrate the 200th anniversary of the birth of Ashug Alasgar, the artist who raised ashug poetry to the heights.

The name, personality and activity of our great master Ashug Alasgar, who is considered to be the highest peak of ashug poetry and literature in general, is still an object for research.

As a talented person, Ashug Alasgar reflected moral wealth, spiritual values, traditions, wedding, joy, grief, public troubles of our people in his works with great skill and high craftsmanship.

Ashug Alasgar has created works in a variety of genres that are not comparable to any folk poet or ashug either before or after him. It can be said that not any ashug has ever placed a place after him to create a new genre of poetry. Ashug Alasgar has created many perfect poems in some genres such as “ustadname”, “zenjirleme”, “gerayli”, “varsagi”, “tajnis”, “gıfilbend”, “hejv”, “herbe-zorba”, “shikayetname”, “dodagdeymezi”, “dildonmez”, “divani”, “mukhammas”, “mugaddas”, “ghazal”, “deyishme”, “herfustu”, etc.

Ashug Alasgar had a great influence on ashug environments and ashugs. From this point of view, it is possible to see Alasgar's writing style in ashugs growing in Gazakh ashug environment and growing up today. Like the ashugs of other environments, the ashugs from the Gazakh region always consider Ashug Alasgar as their great master. There is no ashug who does not know Ashug Alasgar's activity in the Gazakh ashug environment. Ashug Alasgar's activity is a bright and beautiful page in the development of the Azerbaijani poetic idea and it really awakens noble feelings in the heart of human, gives great pleasure and felicity.

Key words: Ashug Alasgar, Goycha, saz, Gazakh, Ashug Adalat, poem, epos, environment

Резюме

Изучение Ашугской литературы и ее широкопрофильной деятельности, а также главное направление при выявлении его богатого репертуара, регионально-культурной и социальной среды, особой самобытности является актуальной задачей обращенное вышесказанному особое внимание. Региональная и локальная среда, индивидуальное исследование творчества отдельных мастеров, является необходимым условием для изучения в совершенстве системы этнической культуры в целом Азербайджанских тюрков.

Ашуг Алескер – уникальный представитель ашугского творчества, он считается символом ашугского мастерства. Ашуг Алескер во все времена Азербайджанского ашугского творчества являлся основным носителем творческого паспорта данного ремесла. Ашуг Алескер, юбилей которого мы отмечаем, является ашугом обладающий выдающимися способностями. Именно по этой причине, Президент Азербайджанской Республики Ильхам Алиев, придерживаясь 109-ой статьи 32-ого параграфа закона Азербайджанской Конституции подписал указ от 18 февраля 2021 года о торжественном проведении 200-летней годовщины со дня рождения мастера слова, великого ашуга Алескера, который высоко поднял на вершину ашугскую поэзию Азербайджана.

По сей день имя Ашуга Алескера, и как личность, и его творчество, как большой мастер, который поднял на вершину славы ашугскую поэзию, является объектом исследования. Обладая большим талантом он в своих произведениях мастерски представил нравственное богатство своего народа, его моральные ценности, обычаи и традиции, свадьбу и похороны, его радость и печаль и отразил общественные тяготы.

Ашуг Алескер не сопоставлял себя с поэтами, жившими и до себя и после него, он создал произведения в различных жанрах. После него ни один ашуг не сочинил что-либо новое. Устаднаме, зенджирлеме, герайлы, тесниф, гыфылбед, хеджв, хербезорба, шикайетнаме, додагдеймез, диваны, мухаммес, мюгеддес, газели, дейишме, херфюстю и др. в виде стиха

создал совершенное наследие. Творчество Ашуга Алескера повлияло на ашугов и на ашугскую среду. С этой точки зрения воспитанники и по сей день продолжающие появляться в Казахской ашугской среде ашугов, в их творчестве можно проследить почерк великого Алескера. Как и ашуги из другой среды, Казахские ашуги считают Ашуга Алескера своим учителем, наставником. Не знакомый с творчеством Ашуга Алескера в Казахской ашугской среде ашуг, не может называть себя ашугом. Творчество Ашуга Алескера в развитии Азербайджанской поэтической мысли является чистой жемчужиной, который в душе человека возбуждает прекрасные чувства, и он испытывает чувство наслаждения и блаженства.

Ключевые слова: Ашуг Алескер, Гейче, саз, Казах, Ашуг Адалят, стихотворение, дастан, среда

Giriş. Göyçə aşığı mühiti Qazax aşığı mühiti ilə qarşılıqlı təsir nəticəsində daha çox zənginləşmişdir. 1905-ci illərdə ermənilərin Azərbaycan türklərini öz dədə-baba yurdlarından sıxışdırıb çıxartdıqları dövrdən Göyçədən məcburi köçüb Qazax mahalında yaşayanlar çoxdur. Elə bu səbəbdən də Qazax və Göyçə mahalının adət-ənənəsi, yaşayış tərzini, dialektləri bir-birinə qaynaşaraq qarışmışdır. Həm Göyçə, həm də Qazax aşığı mühitlərinin bir çox xüsusiyyətlərini bir-birindən ayrı təsəvvür etmək mümkün deyildir. Çünki ərazi etibarilə yaxın olan Qazax və Göyçə tarix boyu saz-söz sənəti ilə eyni ənənələr üzərində formalaşmış, inkişaf etmişdir. Göyçə aşığı mühiti inzibati ərazi baxımından da ona yaxın olan bölgələri əhatə etmiş və bunun nəticəsində qərb aşığı mühitinin, eləcə də Qazax mahalının bir hissəsində formalaşan ustad sənətkarlar yetişmişdir. Klassik aşığı sənətinin səciyyəvi xüsusiyyətlərini qoruyub saxlayan Qərb aşığı mühiti coğrafiyasında Göyçə aşığı mühitinə bağlı olaraq özünü də ayrı-ayrılıqda bir aşığı mühiti kimi onunla eyni mövqedə çıxış edən Qazax mahalının da xüsusi yeri vardır.

Coğrafi mövqeyinə görə Qazax aşığı mühiti bir neçə aşığı mühitlərin mərkəzində yerləşdiyindən klassik aşığı şeirinin daşıyıcısıdır. Qazax və Göyçə bölgəsinin saz-söz sənəti daim vəhdətdə olmuşdur. Qazax mahalının bir hissəsi, yəni I-II Şıxlı kəndi, İncə Dərəsi, Qaymaxlı, Kəmərlı, Aslanbəyli və Daşsalahlı kəndləri Borçalı aşığı mühiti, Qazaxbəyli, Çaylı, Canallı, Ağköynək kəndləri (yaxın keçmişdə Ağstafa Qazağın tabeliyində olan dövrlərdə Ağstafanın kəndləri də bu siyahıya daxil idi) Göyçə aşığı mühiti ilə sənət əlaqəsində inkişaf etmişdir. Bunlar əsas verir deyək ki, Qazax və Göyçə aşığı yaradıcılığı ayrılmaz olduqları üçün, həm də burada el sənətkarları və ustad aşığıların yetişməsində həmin bağlılıq mühüm rol

oynamışdır. Aşıq Məmməd (Canallı Məmməd), Aşıq Məmmədyar Əminov, Aşıq Ədalət Nəsimov, Aşıq Cəfər Eyvazov, Aşıq Şadət Gülməmmədov Göyçə aşıq məktəbinin yetirmələridir.

Qazax aşıqlarının yaradıcılıq baxımından inkişafında XIX əsr xüsusi bir mərhələ təşkil edir. Belə ki, bu dövr yeni-yeni ustad sənətkarların meydana çıxması və yeni saz havalarının yaranması ilə xarakterizə olunur. El arasında gəzən aşıq rəvayətlərini nəzərə alsaq bu bölgənin ustad aşığı olan Ələsgərin Qazax mahalında tez-tez məclislər aparması da danılmaz faktır. Hətta deyilənə görə, Aşıq Alı da tez-tez Qazax bölgəsinə səfər edərmiş. Aşıq Alının Qazax səfəri o qədər davamlı olmuş ki, bəzən onun Qazaxlı olduğunu söyləyənlər də vardır.

XIX əsrin sonu XX yüzilin ilk illərində Qazax bölgəsində Göyçəli saz-söz sənətkarları məclislər aparıblar. Ən çox məclis aparan adlı-sanlı aşıqlardan Aşıq Alı, Aşıq Ələsgər, Aşıq Alışan, Növrəs İman, Əsəd Rzayev, Aşıq Musa olmuşdur. XX yüzildə Qazax bölgəsindən olan aşıqlar və el şairləri də günü-gündən sənətlərini daha da dərinləşdirir, aktual mövzulara toxunurlar. Təbii ki, bu ikitərəfli sənət əlaqələri Qazax aşıqlarının yaradıcılığında spesifik xüsusiyyətlər meydana gətirmişdir.

Vətən mövzusu və bilavasitə aşığın yaşadığı bölgəyə olan sevgisi Qazax aşıq mühitinin aşıqlarının yaradıcılığında geniş şəkildə yayılmışdır. Vətən sevgisi, doğma yerlərə heyranlıq Qazax-Göyçə aşıqlarının yaradıcılığında qabarıq şəkildə əhatə olunub.

XX yüzilin Qazax aşıqlarının yaradıcılığında vətən həsrəti, “Göyçə dağı”, Ələsgər qəbrini ziyarət həsrəti də istisna deyil. El şairi Həvəskar “Göyçəyə” qoşmasında yazır ki:

Ay yönü Göyçəyə uçan durnalar,
Polat libasını geyməmiş olma.
Alı xatirinə, İman eşqinə,
Ələsgər qəbrinə dəyməmiş olma (6, 464).

Aşıq Şadət Gülməmmədovun yaradıcılığında da Göyçə həsrəti, Göyçə yangısı var. Tapdaq altında qalan Ulu Göyçəni ermənilərin işğal etməsi, Aşıq Ələsgərin qəbrinin ziyarət edilməsinin mümkün olmaması Aşıq Şadət yaradıcılığında sitəmlə xatırlanır.

Ələsgər məskanı Göyçə elindən,
Nələr gəldi, nələr getdi Göyçədən.
Namərd ermənilər namərdlik etdi,
Namus da, qeyrət də itdi Göyçədən.

Ağır ellər qaldı yurdsuz yuvasız,
Dağıldı obası oldu obasız.

Analar gördüm qaldı balasız,
Bayğuşlar dil deyib ötdü Göyçədən.

Mərd igidlər namərdlərə tuş oldu,
Kimi qaldı, kimi öldü yox oldu.
Aşıq Şadət dərdin qəmin çox oldu,
O ellər obalar köçdü Göyçədən.

Şair Mustafa Vəliyevin yaradıcılığında oxuyuruq:

Böyükdür sənətin, böyükdür adın,
Aşıq Ələsgərdir ölməz ustadın.
Pərvazlansın daim qolun, qanadın,
Seyr etsin Kəpəzi, Qoşqarı, Şəmşir!

Və yaxud:

Mustafa, baxma sən, mənalı dalğın,
Gecələr zülmətdi, karvansa yorğun.
Qayıtsa dünyaya Ələsgər, Vurğun,
Xoş keçər aylarım, illərim mənim.

El şairi Novruz Süleymanov yaradıcılığında da Aşıq Ələsgər şeirlərinin fəlsəfi dəyərindən, Aşıq Ələsgərin talantından söz açılır.

Çalış bu dünyada adlı, sanlı ol,
Hamı səni saysın düz ilqarlı ol.
Şeir aləmində min talantlı ol,
Ələsgər tək qoca kalı unutma.

Aşıq Qərib Cəlilov yazır ki:

Aşıq Ələsgər Dədəmiz,
Saz mülkündə dərya dəniz.

Aşıq İlham Aslanbəyli isə aşıq sənətinin fəlsəfəsini Aşıq Ələsgərdən, Aşıq Alıdan aldığı söyləməklə ustad yolu haqq yolu olduğunu bir daha söyləmiş olur.

Aşıq Ələsgərdən, Alıdan gəlir,
Sənət fəlsəfəsi Aşıq İlhamın.

Şeirlərdən də görüldüyü kimi, Qazax mahalının istər aşıq mühiti, istərsə də ədəbi mühiti üçün Aşıq Ələsgər və Səməd Vurğun ustad sayılır.

Aşıq sənətinin yaşadılması və sonrakı nəsillərə ötürülməsi ustad-şəyird əlaqəsi ilə gerçəkləşir. Aşıqlığın ortaya çıxdığı tarixdən bu günə qədər ustad-şəyird münasibəti baxımından çox şey dəyişsə də, dəyişməz qalan aşıqlıq sənətinin musiqi, avaz və şeir üçlüyündə bir başqasına öyrədilməsidir. Ustad-şəyird münasibətini ilk araşdıran Fuad Köprülüdür. Onun üzvü bəri ustad aşıqların erkana görə on iki aşıq yetişdirməsi, onların

ustad aşığın yolunu davam etdirməsi məsələləri üzərində dayanılmışdır (5). Təbii ki, az-çox bu mövzuya toxunan tədqiqatçılar F.Köprülüdən daha artıq fikir söyləyə bilmədiklərindən ustad-şeyird münasibəti hələ də öyrənil-məsi vacib mövzulardan biri olaraq qalır.

Burada on iki rəqəmi reallıqdan daha çox rəmzi məna ifadə edir. Təbii ki, Aşiq Ələsgərin şeyirdlərinin sayı on ikidən çox olmuşdur, lakin onun güvəndiyi, məclislərdə üzünü ağ etdiyi on iki şeyirdi olduğunu güman edirik. Necə ki, Aşiq Ələsgər də bir şeirində deyir:

Adım Ələsgərdir, mərdü mərdana,
On iki şeyirdim işlər hər yana (1, 66).

Necə ki, Aşiq Ələsgər də ustad yanında dərs almağı aşığılığın qaydası adlandırırdı:

Ələsgərəm, hələ azdı kamalım,
Qayda budur bir ustaddan dərs alım.

Ustad aşiq şeyirdinə yalnız aşiq sənətinə xas olan spesifik xüsusiyyətləri öyrətməklə qalmır, eyni zamanda, ona həm də atalıq, ağsaqqallıq edir. Demək olar ki, xalq arasında özünü necə aparmağı, ədəb-ərkanı, böyük-kiçik yeri bilməyi, məclis keçirəcəyi bölgənin adət-ənənəsini öyrənməyi də öyrədir. Necə ki, Aşiq Ələsgər deyir:

Aşiq olub diyar-diyar gəzənin,
Əvvəl başda pürkamalı gərəkdi.
Oturub-durmaqda ədəbin bilə,
Mərifət elmində dolu gərəkdi.

Xalqa həqiqətdən mətləb qandırır,
Şeytanı öldürə, nəfsin yandırır.
El içində pak otura pak dura,
Dalısınca xoş sədalı gərəkdi (2, 43).

Ustad-şeyird münasibəti aşiq sənəti üçün spesifik bir hadisədir. Vaxtı ilə ustadlar səsi olan şeyirdləri özləri axtarıb-arayarlarmış. Eldə-obada məclislərə gedəndə gənclər arasında qabiliyyəti, səsi, güclü hafizəsi olanlara, hətta hazırcavab olanlara fikir verərmiş, onları aşiq sənətinə sövq edərlərmiş. Bu bir tərəfdən aşiq sənətinə hörmət, diqqət və qayğıdan irəli gəlsə, digər tərəfdən gələcək nəsillər üçün aşığılıq sənətini yaşadacaq ustad aşiq yetişdirmək məqsədi daşıyır. Ona görə də əminliklə deyə bilərik ki, aşiq sənəti varislik üzərində qurulmuşdur. Ustadların dediyinə görə, Aşiq Ələsgər Aşiq Nəcəflə at belində bir toy məclisinə gedərkən yolda qulağına bir səs gəlir. Baxır ki, bir sarıyanız uşaq quzu otara-otara mahnı oxuyur. Uşağa yaxınlaşıb soruşurlar ki, oğul kimin uşağısan? Uşaq Əhmədin oğluyam, deyə cavab verir. Aşiq-

lar toya yollanırlar, qayıdanda Əhməd kişini axtarıb tapır, onun ailəsinə baş çəkirlər. Əhməd kişiye uşağının aşıqlara xas yaxşı səsi olduğunu və səsinə valeh olduqlarını bildirirlər. Beləliklə, onu bu sənətə cəlb edirlər. Bu uşaq Aşiq Əsəd Rzayev olur (3).

Aşiq Ələsgərdən sonra Qazaxda bu bir ənənə şəklini alır. Belə ki, Səməd Vurğun da səsi olan aşıqları, iti qələmi olan el şairlərini daim arayıb-axtarıb onlara sənətdə dəstək olur.

Aşiq sənətinə şəyirdliklə aşıqlıq arasında bir keçid dönəmi vardır ki, buna da “beçə” deyirlər. Ustad yanında şəyirdliyə başlayan gənc həvəskarlar aşıq olana qədər “beçə” deyirlər. Aşiq Ədalət Nəсібov da digər şəyirdlər kimi bir zamana qədər bu adı daşımalı olub. Özünün də televiziya verilişlərinin birində dediyi kimi: Günlərin bir günü Söyün Sarıyev deyib ki, gəl mənə bir yerə gedək. Onlar dəvət aldıqları məclisə gedirlər. Beş-altı nəfər kişi olan qonaqlıqda başda ağ saç, nurani bir kişi əyləşibmiş. Onu görən kimi Aşiq Ədalət tanıyır. O zamanlar aşıq Ədalət Nəсібov aşıq sənətinə yenidən başlaymış və çox gənc imiş. Qəzetlərdə və kitabda şəklini gördüyünü söyləmək üçün üzünü ustad aşıq Hüseyn Sarıyevə tutaraq: - Söyün dayı, mən bu kişiyi tanıyıram deyir. Söyün Sarıyev gülüb, deyir ki, oğul bu böyük şair Səməd Vurğundur. Səməd Vurğun Aşiq Ədalətə “beçə” deyər müraciət edərmiş. Söyün Sarıyev də həmin vaxtlar ona “beçə” deyirmiş. Şəyirdliklə aşıqlıq arasında olan dövrlərdə “Beçə” adlanmış aşıqlar. Səməd Vurğun “anan ölməsin ay beçə” geyib gənc aşıq Ədalətin alnından öpür. Ustad adının bir müddət beçə olduğunu söyləsə də nədən belə çağrıldığına mahiyyətini təəssüf ki, açıqlamır (Beçə sözünün anlamı yeni banlamağa başlayan xoruz deməkdir. İ.Q). Sadəcə verilişdə də söyləyir ki, bir müddət mənim adım beçə oldu. Hamı beçə dedi mənə. Bundan sonra Səməd Vurğun hər Qazaxa gəldiyində Aşiq Ədaləti yanına çağırır, ona saz çaldırır dinləmiş, hətta gələndə ona əyin-baş, alarmış. S.Vurğun o vaxt gənc Ədaləti atası Məhəmmədəli kişidən alıb Bakıya gətirmək istəyir.

- Ay Məhəmmədəli kişi, ver bu uşağı mən aparım özümən - deyir. Ədalət Nəсібov söyləyir ki: - rəhmətlik dədəm vermədi. Səməd Vurğuna dedi: - ay “qağa” bu mənim gözümin ilk “oyudur” (yəni ilk övladımdır). Bunu verəmmərəm, ay qağa. Bu mənə kömək edir. Ata-bala dolanırq bir təhər. Əslində çox kasıbçılıqla yaşayan Məhəmmədəli kişi oğlunun azdan-çoxdan məclislərdə sənəti ilə pul qazandığını düşünür. Ədalət Nəсібov söyləyir ki: S.Vurğun çıxardıb dədəmə çoxlu pul verdi ki, ver bu uşağı mənə. Atam yenə vermədi məni. Onda Vurğun atama dedi ki, bu

uşağa yaxşı bax. Gələcəyi var. Aşıq Ədaləti məclislərdə tanıdan, onu “beçə” deyib yanında məclislərə apararı Söyün Səriyev 1902-ci ildə Qərbi Azərbaycanın Polad kəndində anadan olub. Sonradan ailəsi ilə birgə Qazaxa köçüb. Deyilənə görə, Aşıq Söyün ustad Aşıq Ələsgərin yanına şeyirdliyə gedib. Ona Qazax mahalında “ayrım Söyün” deyilsə də, daha çox yaddaşlarda “Səməd Vurğun aşığı” kimi qalıb. Çünki Səməd Vurğun hər Qazağa gəlişində məhz onu yanına çağırır, bulaq başına aparıb çaldırır-oxudarmış. Bunun səbəblərindən ən birincisi Söyün Səriyevin S.Vurğuna xoş gəlsin deyərək onun şeirlərini söyləməməsi olub. Söyün Səriyev daha çox ustad aşıqlardan, klassik aşıqların şeirlərini, daha çox isə Aşıq Ələsgərdən oxuyarmış. Bu da S.Vurğunun xoşuna gəlirmiş.

“Saz” və “Ədalət”, bu iki söz xalqımızın dilində artıq sinonimləşib. Birinin adı çəkiləndə istər-istəməz o birisini də xatırlayırsan. Ədalət Nəşibov sənətinin, Ədalət barmağının ecəzkar qüdrəti saz ömrünə bahar gətirib, onu yüksəklərə qaldırır. İndi Ədalətin sazi Şərqi geniş imkanlara malik başqa çalğı alətlərinə sözün həqiqi mənasında meydana oxuyur. Aşıq Ədalət sazi elə bu qüdrətinə, möcüzəsinə, sehrinə görə xalq arasında əfsanələşib. Onun sənətə gəlməyi ilə ozan-aşıq sənəti daha da sığallandı, daha da zənginləşdi, daha da şöhrətləndi və öz coğrafiyasını genişləndirdi. Aşıq Ədalət Nəşibov sağlığında klassikləşən bir sənətkardır. Ədalət Nəşibov sazda bir sənət inqilabı etdi. O, aşıq sənətinin dünənini bu günə çatdırmaqla yanaşı sabahı qurmağı bacardı. Aşıq Ədalət solo saz ifaçılıq sahəsində möhtəşəm bir məktəb yaratmaqla bərabər, türkün şeriksiz musiqi aləti olan sazın dünyaya musiqi alətləri sırasında möhtəşəm yerini göstərməyi bacardı. Aşıq Ədalət məktəbindən nəinki ölkəmizdə, hətta İranda, Türkiyədə yaşayan aşıqlar istifadə edərək öz ifalarını mükəmməlləşdirirlər. Saz yarandığı gündən belə bir ovsunçu görməyib. O, bütün ifalarında ifaya uyğun obraz verə bilirdi. Onun sənətində diqqəti çəkən məqamlardan biri də onun hansı sözü, hansı havacatla, hansı məclisdə oxumağı bacarmaq məharəti idi. O, aşıq poeziyasının, dastanlarımızın canlı xəzinəsi idi. Aşıq Ədalət aşıq mahnıları ilə bərabər bizim muğam və təsniflərimizin, xalq mahnılarımızın, bəstəkar mahnılarının, rəqslərimizin mahir ifaçısı idi. **Aşıq Ədalət həm də gözəl avaz sahibi idi. Onun özünə məxsus çox sehrli bir səsi var idi. Mənim zənnimcə aşıq Ədalət sazın pasportudur**” (Məhəmmədəli Məşədiyev). Aşıq Ədalət qara sazını Aşıq sənətində öz yerini dəyişməyən, bütün türk dünyasının aşıqlarına ustad olan ustad Aşıq Ələsgərin zirvəsinə yüksələ bildi, sazını onun sazının yanına qoymağı bacardı.

Zaman keçdikcə özləri də ustadlaşan Qazax aşıqları Göyçə aşıqlarına ustadlıq etmişdir. Qazax aşıq mühitinin aşıqları həm qəbul edici, həm ötürücü təsirə malik olmuşdur. Bəzi aşıqlar həm Göyçə, həm də Borçalı aşıq sənətindən istifadə edirlər. Müasir dövr Qazax aşıqlarının əksəriyyəti Borçalı aşıq boğazından və Göyçə aşıq boğazından da istifadə edirlər. Hətta barmaqlarından da istifadə etmələri müşahidə edilir. Aşıqlar arasında belə söz var ki, “xal vurmaq” onların dili ilə desək, hər iki mühitdən də xal vururlar (4). Bu sintezdən yaranan aşıqlığın təmsilçiləri bu gün də Qazaxda fəaliyyət göstərirlər. Məsələn, Aşıq Məhəmmədəli Məşədiyevi, Aşıq İlham Aslanbəyli, Aşıq Şaiqi, Aşıq Avdını, gənc aşıqlardan Aşıq Samiri misal göstərmək olar. Baxmayaraq ki, Aşıq Məhəmmədəlinin ustadı Göyçə aşıq mühitinin mahir ustası Ədalət Nəsimov, Aşıq İlham Aslanbəylinin ustadı Borçalı aşıq mühitinin davamçısı Aşıq Kərəm Nəsimov, Aşıq Şaiqin ustadı Borçalı aşıq mühitinin davamçısı Aşıq Cəlal Qəhrəmanov, Aşıq Avdının (Musayev) ustadı Borçalı aşıq mühitinin davamçısı Aşıq Yaqub, Aşıq Samirin ustadı Səyid Rəhimov da Borçalı aşıq mühitinin davamçısı olub. Qeyd etdiyimiz aşıqların ustadları aşıqlıq sənətini öyrəndikləri ustadlarının sənət yolunu davam etdirdikləri halda, onların müasir dövrdəki şeyirdləri isə hər iki mühitin, yəni həm ustadlarının, həm də ustadlarının ustadları olan aşıqların yaradıcılığını təbliğ edirlər. Bu vəziyyət müasir dövr gənc aşıqların əksəriyyətində müşahidə edilir.

Qazax aşıq mühitinin aşıqlarını sınağa çəkərkən onlardan tələb olunan şərtlərdən biri də Aşıq Ələsgərin yaradıcılığını təmiz bilməsidir. Aşıqdan sınaq meydanında çox şey tələb olursa da, Qazax aşıqları keçmişdə daha çox Aşıq Ələsgərin yaradıcılığı ilə sınağa çəkilərmiş.

Hər mahalın özünə məxsus ifa tərz, məclisi idarə üsulu, janr xüsusiyyətləri, dinləyicisi var. Qazax mahalında da bu xüsusiyyətlər vardır. Məclislərdə aşıqlardan məhz “Qaçaq Kərəmi”, “Koroğlu”, “Abbas və Qurbani”, “Aşıq Qərib”, “Əsli Kərəm”, “Dilqəm”, “Alı xan-Pəri xanım” və ən çox da Aşıq Ələsgərin səfərlərinin söylənilməsini tələb edərlərmiş. Burada həm Aşıq Ələsgərin yaradıcılığına xalqın sevgisi böyük olduğu, həm də Göyçə aşıq mühitinin sənət əlaqəsi özünü göstərirdi. Ustad Aşıq Şadət Gülməmmədov özünü haqlı olaraq Aşıq Ələsgərin şəcərəsi sayır. Bunu şeirlərində də görmək olur.

Ulu babam Ələsgər, babamdı Əsət
Atam aşıq Ədhəm, adımdı Şadət

Əşkara deyirəm demirəm xəlvət
Belə ustadlardan aşıqdan danış.

İstinad Aşiq Şadət Gülməmmədovun sənət yoluna həsr edilmiş monoqrafiyadan götürülüb (Kitab nəşrə hazırlanır). O, Aşiq Ələsgərin şəyirdi olmuş Əsəd Rzayevin şəyirdi Ədhəm Ərəbovun şəyirdidir. Aşiq Şadət Gülməmmədov Aşiq Ələsgər haqqında yaddaşında olanları AMEA Folklor İnstitutunun arxivinə təqdim edərək tədqiqatçıların öhdəsinə verir. Ustadın yaddaşından toplanan “Aşiq Ələsgərlə Şeyxin deyişməsi” və “Aşiq Ələsgərlə Şenliyin deyişməsi”ni ustadı Aşiq Ədhəm Ərəbovdan öyrəndiyini qeyd edir.

Nəticə. Aşiq Ələsgər yaradıcılığı Qazax aşiq mühitinin aşığıların daha çox öyrəndiyi və məclislərdə təbliğ ediyi bir yaradıcılıqdır. Qazax aşiq mühitində yetişməkdə olan gənc aşıqlardan Aşiq Yaşar Gülməcanov, Aşiq Samir Qazaxlı, Aşiq Avdı Musayev, Aşiq İlqar Qələmçəli, Aşiq Şahin Qazaxlı, Aşiq Əsgər Osmanov, Aşiq Ruslan və onlarla gənc aşıqlar Aşiq Ələsgər yaradıcılığına tez-tez müraciət edirlər, ustad-şəyird münasibətlərini gerçəkləşdirən aşıqlar şəyirdlərinə Aşiq Ələsgər yaradıcılığını daha dərindən mənimsədirlər. Aşiq Ələsgər yaradıcılığı ümumtürk ozan-aşiq sənətinin dünəni ilə bu günü arasında bir körpü olduğu üçün bu gün də aktualdır.

QAYNAQLAR

1. Aşiq Ələsgər. Əsərləri. Dastan-rəvayətlər, xatirələr / toplayıb tərtib edəni, ön söz və qeydlərin müəllifi İ.Ələsgər. Bakı: Şərq-Qərb, 1999, 578 s.
2. Aşiq Ələsgər. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Yazıçı, 1988, 182 s.
3. Aşiq Məhəmmədəli Məşədiyev, Qazax Çaylı kəndi, 1961 doğumlu
4. Aşiq Şadət Gülməmmədov, Ağstafa Dağ kəsəmən kəndi, 1929 doğumlu
5. Köprülü M.F. Türk saz şairləri. Ankara: Güven, 1962, 130 s.
6. Qəsəbova İ. XX əsr Qazax aşıqları və el şairləri. Bakı: Nurlan, 2009, 708 s.